

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Canisterapie
Canistherapy
Kristýna Sůsová

Vedoucí práce: PaedDr. Jaroslava Zemková, Ph.D.
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: B SPPG

2018

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Canisterapie potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19.4.2018

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PaedDr. Jaroslavě Zemkové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, podnětné připomínky, trpělivost a ochotu a odborný dohled.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá canisterapií a jejím využitím v praxi. V teoretické části je popsán proces začlenění psa do terapie, metody a aktivity, které jsou při canisterapii používány. Dále je také vysvětlen rozdíl mezi canisterapeutickým, vodícím, asistenčním a signálním psem; popsání jednotlivých sdružení a zkoušek, které jsou k výkonu canisterapie nezbytné. Do práce je zařazeno také porovnání canisterapie v České republice, USA a Velké Británii.

V praktické části bakalářské práce je popsán průběh vlastních canisterapeutických zkoušek. Dále je také rozvinutá konkrétní canisterapeutická praxe s popsáním vybraných setkání a aktivit se zaměřením na pozitivní vliv přítomnosti psa. Metoda šetření vyplývá především z přímé intervence a přípravy canisterapeutických setkání, dále pak také ze studia odborné literatury. Z práce vyplývá, že přítomnost psa při hodinách má pozitivní vliv na soustředění, motivaci a konkrétní práci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Canisterapie, vzdělávání za pomoci zvířat, metody canisterapie, zkoušky

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with canistherapy and its use in practise. Theoretical part describes the process of integration the dog into the therapy, methods and activities, which are use in canistherapy. Furthermore, there is explained the difference between canisterapeutic dog, guide dog, signal dog and assistance dog; description of associations and organisations and their exams, which are necessary for the practise. The work also includes comparison of canistherapy in the Czech Republic, the United States and the Great Britain.

In the practical part there is description of our canistherapeutic exams. It is based on specific canistherapeutic practise and description of meetings and activities, which are focused on the positive influence of dog's presence. The method of investigation follows mainly from direct intervention and preparation of canisterapeutic meetings, as well as from the study of professional literature. The bachelor thesis shows that the dog's presence during the meetings has a positive influence on concentration, motivation and work.

KEY WORDS

Canistherapy, animal assisted education, canistherapy methods, exams

Obsah

Úvod	8
1 Canisterapie	9
1.1 Soužití člověka a psa v historii	10
1.2 Historie canisterapie.....	11
1.3 Dělení canisterapie	13
1.3.1 Aktivity za přítomnosti zvířat	13
1.3.2 Terapie za pomoci zvířat.....	13
1.3.3 Vzdělávání za pomoci zvířat	14
1.3.4 Krizová intervence za pomoci zvířat.....	14
1.4 Formy canisterapie.....	15
1.4.1 Individuální canisterapie	15
1.4.2 Skupinová canisterapie.....	15
1.4.3 Návštěvní forma.....	15
1.4.4 Pobytová canisterapie	15
1.4.5 Rezidentní program	16
1.4.6 Jednorázové aktivity	16
1.5 Cíle canisterapie	16
1.6 Hlavní zásady canisterapie	18
1.7 Metody a techniky	19
1.7.1 Polohování	19
1.7.2 Hry.....	20
1.8 Rozdíl mezi vodícím, asistenčním, signálním a canisterapeutickým psem	25
1.9 Organizace	27
1.10 Canisterapeutické zkoušky	31
1.11 Canisterapeutický pes.....	32
1.12 Porovnání canisterapie v České republice, USA a VB	34
1.12.1 Velká Británie.....	34
1.12.2 Canisterapie v USA.....	35
2 Canisterapeutické zkoušky u organizace KOIRA klub, z.s.....	36
3 Praktické využití canisterapie	39
3.1 Cíle, metody a časový harmonogram šetření	39
3.2 Kazuistika.....	39
3.3 Použití psů ve vzdělávacím procesu – metoda AAE	41
3.4 Vlastní intervence	41

3.5 Vyhodnocení.....	48
ZÁVĚR	49
POUŽITÉ ZDROJE	50

Úvod

„Ten, kdo řekl, že se štěstí nedá koupit, zapomněl na štěňata.“ – Gene Hill

Zvířata, především psi, jsou společníky člověka už po staletí. Jejich schopnosti jsou různé, počínaje hlídáním objektů a konče pomocí při lovení zvěře. Zároveň je však pes stvořením, které bude svému pánovi vždy věrně po boku, bude mu věřit a naslouchat bez ohledu na jeho současnou situaci. Přítomnost psa navozuje pozitivní atmosféru, zklidňuje a navozuje příjemné emoce jako je klid, radost a pohoda.

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila proto, že se zajímám o využití schopností zvířat, konkrétně psů ve speciálně pedagogické praxi a jejich pozitivním působení na fyzický i psychický stav člověka.

V současné době mám fenu se složenou canisterapeutickou zkouškou, se kterou canisterapii již vykonáváme, a štěně, které se na zkoušky teprve připravuje.

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola je teoretická, je v ní představena canisterapie obecně, její formy, metody, cíle, zásady a canisterapeutické zkoušky. Dále je popsán rozdíl mezi vodícím, asistenčním, canisterapeutickým a signálním psem a jsou představeny organizace, které se tímto výcvikem zabývají. V závěru teoretické části je zařazeno porovnání canisterapie v České republice, Velké Británii a USA.

Druhá část se zabývá vlastním absolvováním canisterapeutických zkoušek u organizace KOIRA klub, z.s.

Třetí část je praktická, zabývá se vlastní canisterapií, konkrétně metodou vzdělávání za pomoci zvířat u dítěte se specifickými poruchami učení.

Cílem bakalářské práce je představit canisterapii obecně, dále popsat a ukázat konkrétní aktivity a možnosti využití canisterapie ve vzdělávání dětí se specifickými poruchami učení.

1 Canisterapie

Canisterapie je součástí zooterapie. Jedná se o terapeutickou metodu, která využívá působení psa na děti, dospělé a seniory; s postižením i bez postižení. Pojem canisterapie vznikl z latinského slova canis (pes) a terapie (léčba).

Jednotlivé definice pojmu se poměrně liší, uvádím zde několik z nich, od nejstarší po nejnovější. Z mého pohledu je nejvhodnější definice ta poslední, jelikož je nejaktuálnější a canisterapie je poměrně mladý obor, který se stále mění a vyvíjí.

„Canisterapie klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně-integračních a působení na fyzické zdraví je u ní druhotné a zahrnuje spíše složku motivace k rehabilitaci a povzbuzení imunity prostřednictvím psychiky. Canisterapie se uplatňuje zejména jako pomocná (podpůrná) psychoterapeutická metoda při řešení různých situací, kdy jiné metody selhávají nebo je nelze použít. Například při navazování kontaktu s obtížně komunikujícími pacienty.“ (Galajdová, 1999, s. 24-25)

„Podstatou canisterapie je využití psa v interaktivním léčebném procesu lidí. Cílem je aktivizace nemocného nebo zdravotně postiženého, zlepšení jeho fyzického a psychického stavu a snížení množství užívaných léků. Člověk startuje pomocí přírody své uzdravování, zlepšuje vlastní tělesný a duševní stav a kontakt s lidmi.“ (Neraždič, 2006, s. 52)

„Obecně lze canisterapii definovat jako podpůrnou, speciální metodu využívající pozitivního působení psa na fyzickou, psychickou a sociální stránku jedince. Ve Sdružení PIAFA pak canisterapii chápeme jako podpůrnou aktivizační metodu využívající pozitivního efektu interakce mezi člověkem a psem, ovlivňující zejména fyzickou, psychickou a sociální složku osobnosti daného jedince.“ (Stančíková, Šabatová, 2012, s. 6)

„Zakotvení pojmu canisterapie:

- *náš právní řád tento pojem nezná,*
- *nejsou jednotná pravidla pro realizaci této metody,*
- *zajišťující organizace nefunguje, potažmo neexistuje,*

- *nejednotnost podmínek přezkušování psů,*
- *nejednotnost, resp. absence podmínek vzdělání osob realizujících canisterapeutickou praxi.*“ (Stančíková, Šabatová, 2012, s. 6)

1.1 Soužití člověka a psa v historii

Z dob, kdy přesně začalo fungovat soužití člověka a psa, toho víme velice málo, přesto pes byl průvodcem člověka už v daleké historii. Ve společnosti člověka začal žít asi v letech 15 000 před naším letopočtem. Předpokládá se, že se původně jednalo o ochočeného vlka, který se v průběhu staletí křížením postupně měnil a vyvíjel.

Společné soužití psa i člověka přinášelo výhody oboum. Pes pomáhal člověku při lovu, byl hospodářským zvířetem, hlídačem a ochráncem, společníkem a partnerem. Člověk psovi na oplátku poskytoval potravu a ochranu před nepřáteli. Pes se postupně stal na člověku závislým a včlenil se do jeho života. V současné době je vztah psa a člověka uznávaným symbolem věrnosti a lásky.

I ve starém Řecku a Římě měli psi svou roli a to především jako významní průvodci svých bohů. V Římě provázeli lovečtí psi bohyni lovu Dianu, boha obchodu Merkura a boha války Marta. U jihoamerických Inků byli psi uctíváni jako strážci a průvodci podsvětí. (Nerandžič, 2006)

Na území severního Izraele byl nalezen 12 tisíc let starý paleolitický hrob, ve kterém se nacházely společně pohřbené kosterní pozůstatky člověka a psa. Paže člověka byla otočena kolem krku psa a ruka spočívala na jeho rameni jako by i po smrti chtěli zdůraznit sílu jejich vazby.

5 až 6 tisíc let staré kresby na stěnách hrobek v Thébách vyobrazují jak štíhlé chrty faraonů, tak ovčácké psy hlídající stáda a domy, ale i malé psíky chované pro radost v domácnostech. Obrazy a sošky psů najdeme snad ve všech hrobkách. Egypťané psy uctívali jako strážce podsvětí a průvodce do království smrti.

Cílenému chovu pracovních i společenských psů se věnovali již Sumerové. Díky dochovaným záznamům na hlíněných tabulkách víme, že si malé děti hrály se štěňaty, zatímco jejich otcové si cenili psů jako hlídačů a pomocníků při lovu a v boji.

Zatímco v Babylonu patřil pes k výbavě lékaře a bylo běžné dávat psovi lízat rány nemocného, Peršané považovali psa za bytost schopnou rozlišit dobro a zlo. Ve starém Řecku se psi používali také k léčbě. Příkladali se na nemocná místa pacienta, což se stalo oblíbenou metodou léčení revmatismu. Zároveň se věřilo, že nemocnému stačí k uzdravení olíznutí psa.

Ve středověku bylo postavení psa ovlivněno náboženstvím. Se silicím vlivem katolické církve byl pes prohlášen za tvora bez duše a není vhodné mu věnovat větší pozornost, jelikož spolu s čarodějníky, vražedníky a kacíři nebude přijat do ráje. Prostý člověk mohl chovat psy pouze jako užitkové a byla stanovená maximální povolená výška chovaného psa. (Galajdová, 1999)

1.2 Historie canisterapie

Během 18. a 19. století se postupně měnil pohled na domácí zvířata. Lidé se začali soustřeďovat na vzhled a vlastnosti psa a začala vznikat různá plemena. Důkladnou selekcí se vytvořili psi, kteří na válečném poli hledali zraněné, takže jim mohla být dříve poskytnuta pomoc. Psi jako pomocníci se začali cvičit po válce pro vojáky, kteří přišli o zrak, nebo pro zraněné z války na rehabilitace.

„První dokumentované použití zvířat jako doplňkové terapie se datuje do 9. století v Gheelu v Belgii, u zdravotně postižených.“ (Galajdová, 1999, s. 25)

V 90. letech 18. století byla v Anglii založena Společnost přátel klinika York Retreat pro duševně nemocné. Založil ji William Tuke, který byl nespokojený s podmínkami a postupy, jenž panovaly v tehdejších blázincích. Na své klinice se o pacienty zajímal, pečoval o ně s láskou a součástí byla i péče o zvířata, především králíky a slepice.

Uběhlo 75 let od založení kliniky v Anglii, když zahájil svou činnost Bethel v Německu, kde se zvířata, především psi, kočky, koně a ptáci stali jeho součástí.

První použití zvířat v nemocnici v USA se odehrálo v roce 1919, kdy psi sloužili jako kamarádi ke hrám a rozptýlení pro pacienty. Oběti první světové války v nich nacházeli novou duševní rovnováhu a nepřekonatelné porozumění pro city. Druhé použití zvířat v amerických nemocnicích se odehrálo po druhé světové válce, kdy zvířata

pomáhala udržet mysl pacientů aktivní a odváděla jejich pozornost od válečných událostí a zranění.

Nevidomý Erling Stordahl spolu se svou manželkou založili v roce 1966 v Norsku rehabilitační centrum pro zdravotně postižené, jeho důležitou součástí byli také psi a koně. (Galajdová, 1999)

„V 70. letech to byl právě americký psycholog Boris M. Levinson, který poprvé popsal využití psa v dětské psychoterapii.“ (Galajdová, 1999, s. 23)

Boris Levinson vliv psa na dětskou psychiku objevil náhodou. Jeho pes běžně v ordinaci při přítomnosti klientů být nesměl, ale jednou přišel chlapec, který měl problém s navazováním kontaktů na sezení dřívě. Pes se mu okamžitě zalíbil a dokonce na něj i promluvil. Levinson později ověřil, že zvířata fungují jako přechodné objekty – dítě si nejdříve vytvoří vztah ke zvířeti a přes něj později k dalším lidem. (Galajdová, 1999)

„V Čechách se canisterapie začala využívat jen ojediněle na začátku 90. let minulého století, např. v Ústavu sociální péče Kociánka v Brně nebo při léčbě psychiatrických pacientů koncem 80. a začátkem 90. let v Psychiatrické léčebně v Bohnicích v Praze.“

Postupně vznikala občanská zájmová sdružení. Vyvrcholením tohoto procesu bylo vytvoření zastřešující České canisterapeutické asociace, která byla založena v roce 2003. Prvním pokusem o vytvoření celostátní organizace bylo založení již neexistující Canisterapeutické společnosti v roce 1997.“ (Nerandžič, 2006, s. 31 – 32)

„Autorkou termínu canisterapie se stala v roce 1993 Jiřina Lacinová, která byla současně se sdružením Filia průkopníkem a osvětovým pracovníkem v tomto oboru. Doktorka Lacinová vytvořila první metodiku léčebných kontaktů handicapovaných dětí se saňovými psy a v roce 1995 ji představila na ženevské konferenci. V roce 1995 se Česká republika stala členem IAHAIO, prostřednictvím Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům.“ (<http://www.canisterapeuti.cz/index.php/o-canisterapii/23-historie-canisterapie> [online]. 2017)

1.3 Dělení canisterapie

1.3.1 Aktivity za přítomnosti zvířat

Animal Assisted Activities (AAA) neboli aktivity za přítomnosti zvířat jsou založeny na přirozeném kontaktu člověka se psem. Dobrovolník či profesionál dochází do zařízení a jeho hlavním cílem je zvýšení kvality života klienta. Mezi nejčastější aktivity patří hlazení a drbání psa, mazlení, hraní si a česání. Při této metodě se nemusí vést žádná dokumentace, nezapisuje se do složky klienta a pokroky většinou nebývají zaznamenatelné. Jedná se o výchovné, odpočinkové a motivační aktivity poskytované v různých zařízeních, jako je například domov důchodců, dětská zařízení, nemocnice a podobně.

„Všeobecné cíle AAA by se daly formulovat asi takto:

- 1. Dočasná změna rozvržení sil mezi personálem a klienty, možnost vidět se navzájem v jiné situaci.*
- 2. Zvýšení osobního komfortu klientů.*
- 3. Povzbuzení klientů k soustředění se na pozitivní aktivitu.*
- 4. Pomoc klientům zaměřit pozornost na vnější svět.“ (Galajdová, 2011, s. 97)*

Aktivity za přítomnosti zvířat mohou mít dvě formy – aktivní a pasivní.

Pasivní forma znamená, že zvíře klientům sice přináší uklidnění, radost nebo odvádí pozornost od lékařských zákroků, ale zároveň nemá žádnou aktivní roli. Klienti zvířata většinou jen pozorují, např. rybičky v akváriu či hada v teráriu.

Při aktivní formě je klient zapojen do aktivit se psem, které slouží k rozvoji sociálních dovedností a dávají prostor ke hrám a fyzickým aktivitám.

1.3.2 Terapie za pomoci zvířat

Animal Assisted Therapy (AAT) je metoda canisterapie, která by měla být provozována odborným personálem. Celý proces je zaznamenáván a vyhodnocován a výsledky jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné.

„Jedná se hlavně o cílený kontakt člověka a zvířete, který se zaměřuje hlavně na zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta či pacienta. Cílem této

metody může být útlum nežádoucích projevů chování, odstraňování zdravotních, fyzických či psychických problémů, posilování žádoucího chování, nácvik nových dovedností apod.“ (Müller, 2014, s. 662-663)

„V rámci této metody se zaměřujeme na konkrétní problém jedince nebo skupiny, přičemž pes zde působí jako silný motivační prvek. Jednotlivé aktivity jsou koordinovány odborníkem, dle povahy problému.“ (Stančíková, Šabatová, 2012, s. 10)

Terapie za pomoci zvířat se využívá hlavně k rozvoji hrubé a jemné motoriky, orientace v prostoru, sociálního cítění, smyslového vnímání, paměti a vnímání času. Tato metoda se využívá jak u seniorů, tak u dětí či u klientů s mentálním a tělesným postižením, dále i ve věznicích a při individuálních terapiích.

1.3.3 Vzdělávání za pomoci zvířat

Animal Assisted Education (AAE) je metoda, při které je vyžadována spolupráce nebo přítomnost pedagogického pracovníka. Pes zde působí především jako motivační prvek, k vyvolání zájmu a udržení pozornosti, ale i jako prostředek ke snížení stresu, zklidnění a uvolnění napětí. Tato metoda se nejčastěji používá u dětí se specifickými poruchami učení.

„K typickým aktivitám prováděným při této metodě patří předávání informací hravou formou a také názornou ukázkou.“ (Müller, 2014, s. 663)

1.3.4 Krizová intervence za pomoci zvířat

Animal Assisted Crisis Response (AACR) je metoda, která se používá u klienta v krizové situaci s cílem odbourat stres, zmírňovat následky prožitého traumatu a zlepšit psychický i fyzický stav jedince. Při této metodě je vyžadována přítomnost odborníka z oboru psychologie. Nejčastěji se metoda využívá u obětí přírodních katastrof, lidí, co ztratili domov či obětí násilí.

1.4 Formy canisterapie

1.4.1 Individuální canisterapie

Jedná se o terapeutickou činnost s jedním klientem. Pozornost je zaměřená jen na jednoho klienta a na individuální cíle.

1.4.2 Skupinová canisterapie

Skupinová canisterapie je terapeutická činnost se skupinou klientů. Nejčastěji se jedná o skupinové aktivity na rozvoj komunikace, sociálního chování, empatie, ale i jemné a hrubé motoriky a pohybových dovedností. Bývá zapojeno více klientů najednou nebo se postupně střídají, což podporuje spolupráci a i zdravou soutěživost.

„Jedná se o formu terapie, které se účastní šest – osm klientů s jedním, popřípadě více canisterapeutickými týmy.“ (Müller, 2014, s. 663)

1.4.3 Návštěvní forma

Jedná se o nejrozšířenější formu canisterapie. Psovod se psem dochází za klientem do zařízení či domů; nebo se případně může jednat o domluvené společné aktivity například ve městě. Je potřeba dobrá spolupráce canisterapeutického týmu a personálu, případně rodičů. Návštěvy bývají předem naplánované a většinou pravidelné.

1.4.4 Pobytová canisterapie

Jedná se o časově omezené pobytové akce na různých farmách, statcích či ve výcvikových střediscích. Výhodou je, že canisterapie je intenzivnější a může se kombinovat individuální se skupinovou. Často bývají zapojena i jiná zvířata a další terapeutické aktivity.

1.4.5 Rezidentní program

Pes je umístěn natrvalo do zařízení a může být buď v majetku některého ze zaměstnanců nebo může být speciálně vycvičen a předán organizací zodpovídající za profesionální výcvik. Výhodou je, že pes je v zařízení neustále přítomen a k dispozici, zároveň je ale velice důležité vymezit psovi místo na odpočinek, kde nebude nikým rušen a které budou všichni respektovat.

1.4.6 Jednorázové aktivity

„Většinou probíhají při společensko-osvětové akci (při ukázkách, veřejných prezentacích, přednáškách), ale i při náhodných setkáních nebo v případech náhlých duševních poruch a potřeby duševní pomoci. Škála těchto aktivit je velice široká, metody a podmínky pro jejich provozování se v jádru neliší od pravidelných aktivit, ale odvíjejí se od momentálního zájmu publika.“ (Svobodová a kolektiv, 2011, str. 83)

V současné době začínají být populární přednášky pro děti v mateřských a základních školách na různá témata týkající se psů. Počínaje správným chováním ke psům, co udělat, když si chci pohladit cizího psa, ale i tím, jak se chovat, když na mě útočí pes nebo mi od něj hrozí nebezpečí.

1.5 Cíle canisterapie

Obecně lze říci, že hlavními cíli canisterapie je motivovat, aktivizovat, stimulovat, rozvíjet, uvolňovat a uklidňovat klienta. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Rozvoj citových schopností

Hlazením a mazlením se se psem dochází k uspokojování potřeby něžnosti. Díky povídání si terapeuta s klientem klient zjišťuje, že i pes má city a pocity, může být šťastný, smutný, nemocný a když ho bude mít rád a bude se o něj pěkně starat, bude mu pes dobrým kamarádem. Zároveň se navázáním kontaktu se psem snižuje klientova nesmělost a uzavřenost a podporuje se spontánnost projevu ve vztahu k jiným osobám. Klient může sdělovat psovi své pocity, zatímco pes sděluje

své pocity klientovi např. vrtěním ocasu, držení těla. Při použití malého psa se rozvíjí ochranné a pečovatelské pudy, zatímco při použití velkého psa získává dítě pocit bezpečí. Pes podporuje klienta při poznávání nových věcí a pomáhá s odbouráváním strachu. Při skupinové terapii se pes může stát spojencem klienta pro zvládnutí komunikace a chování v kolektivu. (<http://podane-ruce-canisterapie.webnode.cz/poslani-a-cil/> [online]. 2012)

Rozvoj rozumových schopností

Prostřednictvím cílené hry a plněním úkolů se psem, které dítě baví, se zvyšuje doba soustředění. Díky pozorování chování psa se u dítěte rozvíjí pozorovací schopnosti a správné návyky chování ke zvířatům. Při aktivitách, kdy dítě nesmí psa rušit, např. při krmení se rozvíjí sebekontrola a sebeovládání. Pro autisty je kontakt se psem srozumitelnější, protože komunikuje jednoznačně a jednoduše a může se stát prostředníkem v komunikaci s lidmi. (<http://podane-ruce-canisterapie.webnode.cz/poslani-a-cil/> [online]. 2012)

Rozvoj pohybových schopností

Prostřednictvím různých aktivit a her se psem se rozvíjí hrubá a jemná motorika a pohybové schopnosti. Pes zvyšuje motivaci k pohybu a zároveň učí klienty i relaxovat a uvolnit se. (<http://podane-ruce-canisterapie.webnode.cz/poslani-a-cil/> [online]. 2012)

Mezi další cíle canisterapie patří rozvoj fantazie, představivosti a abstraktního myšlení, trénování paměti. Formou zadávání úkolů a povelů psovi se rozvíjí řečové schopnosti a vyjadřování. Dále se rozvíjí samostatnost, spolupráce, orientace v prostoru a čase, sluch, hmat. Při různých aktivitách se psem má klient možnost zažívat pocit úspěchu a přijetí. Neméně důležité je také celkové uvolnění a zklidnění klienta.

1.6 Hlavní zásady canisterapie

„Pokud má být canisterapie co nejbezpečnější, je potřeba dodržovat určité zásady:

- *respektujeme klienta a psa, nikoho do ničeho nenutíme;*
- *místo zvolené pro canisterapii je stabilní a ne průchozí;*
- *je vhodné mít v místnosti jak koberec, tak prostor s kluzkou podlahou;*
 - o *při relaxační části terapie volíme vždy stejnou relaxační hudbu, která při častém používání rychleji evokuje uvolnění;*
- *eliminujeme veškeré rušivé zvuky;*
- *v průběhu canisterapeutických jednotek se doporučuje pořizovat fotodokumentaci a videozáznam pro následné hodnocení;*
- *fotodokumentaci a videozáznam pořizuje třetí osoba;*
- *pokud dává povel klient nebo terapeut, koná se tak vždy přes povel psovoda – tato zásada platí i pro krmení;*
- *u dětí žádáme písemný souhlas rodičů a pediatra;*
- *po ukončení terapie její účinek trvá – doporučuje se využít při dalších činnostech typu logopedie atd.;*
- *u imobilních klientů dbáme na správné polohování, správné zvedání a přenášení;*
- *doporučuje se, aby canisterapie probíhala vždy se stejnou skupinou klientů pro dané období;*
- *nezbytností je dodržování hygienických zásad.“ (Müller, 2014, str. 675)*

„Zásady dobré canisterapeutické praxe:

1. *Odbornost, profesionalita (orientace v legislativě, v oboru, kde je canisterapie realizována, v nových trendech. Příslušné vzdělání, zachování mlčenlivosti.).*
2. *Uzavření Dohody o spolupráci s organizací/zařízením, kde je canisterapie realizována, stanovení harmonogramu návštěv, podrobných podmínek realizace.*
3. *Zajištění součinnosti – pracovník vždy spolupracuje s personálem zařízení, nikdy nezůstává s klientem o samotě, tak stejně neponechá psa o samotě s klientem ani personálem.*

4. Doložení příslušných certifikátů – vzdělání psovoda, zkoušky psa, potvrzení o zdravotní způsobilosti, odčervení a očkování psa.
5. Péče o psa – čistota, hygiena, eliminace pachů, welfare (dobrá psychická i fyzická kondice).
6. Používání viditelného označení – pracovník i pes.
7. Psychohygiena pracovníka a dobrý zdravotní stav.
8. Příprava na každé setkání – promýšlení přístupů, práce s individuálními cíli klienta. “ (Stančíková, Šabatová, 2012, s. 46)

1.7 Metody a techniky

Canisterapie je velice rozmanitý pojem. Neexistuje žádný obecný postup, jak by terapie měla probíhat a jednotlivá setkání si terapeut upravuje i podle toho, na jaké aktivity je jeho pes vhodný. Níže uvádím nejčastěji používané metody a aktivity, s kterými jsem se setkala.

1.7.1 Polohování

Polohování je založeno na tělesném kontaktu klienta a psa. Polohování působí jak na psychický, ale zejména fyzický stav člověka. Díky tomu, že přirozená tělesná teplota psa je o asi 1 – 2 °C vyšší než tělesná teplota člověka, využívá se především k prohřívání a uvolňování.

„Pro uvolnění svalů a lepší průběh činností, které po nich klient vykonává, se využívá nejen teplota, ale i dechová a srdeční frekvence psa. Pokud klient vnímá veškeré impulzy, které k němu pes vysílá, lze dosáhnout velmi přesvědčivých výsledků a účinků.“ (Svobodová a kolektiv, 2011, str. 88)

„U lidí s tělesným postižením, kteří trpí svalovými křečemi nebo třesem se tělo uvolňuje prohříváním jeho částí. Hlazením psí srsti a doteky (např. s tlapkami) se procvičuje jemná motorika. Při polohování dochází k celkovému zklidnění klienta, rozvíjí se neverbální komunikace. Nejčastějšími diagnózami klientů jsou

dětská mozková obrna, lehká mozková dysfunkce, epilepsie, různé formy svalové dystrofie, Parkinsonova choroba.

U klientů se specifickými problémy může pes pomoci s konkrétním řešením problému, např. dochází ke zlepšení peristaltiky střev klienta, pokud je pes přikládán přímo na oblast břicha.“ (Svobodová a kolektiv, 2011, str. 88 – 89)

Přestože patří polohování mezi jednu z nejčastějších forem canisterapie, ne každý pes, přestože složil canisterapeutické zkoušky je na polohování vhodný. Některé organizace přímo při zkouškách testují, zda jsou psi schopni polohovat, jiné to nechávají pouze na psovodovi. Pro aktivnější psy tato činnost není vhodná.

Při polohování je důležitá spolupráce s odborníky, jako je například fyzioterapeut či psychoterapeut. Větší část canisterapeutů nebývá dostatečně proškolená, aby věděla, kam a za jakých podmínek psa napolohovat, proto při této aktivitě se psovod věnuje především psovi a dbá na to, aby se pes necítil nepříjemně. Délka polohování je individuální, většinou nepřesahuje 20 minut. Již po sedmi minutách se však snižuje krevní tlak a tepová frekvence.

Mezi hlavní cíle polohování patří uvolnění a prohřátí svalů a celého organismu, zklidnění, podpora dýchání, navození příjemných pocitů, relaxace, stimulace různých částí těla, zvýšení citlivosti a další.

1.7.2 Hry

„Aktivity se psem, při kterých dochází k uvolnění, odreagování a odbourání stresu. Klient si se psem hraje, mluví na něj, odměňuje ho. Hry jsou vždy závislé na prostoru a omezeních klienta. Při hrách lze trénovat paměť a podporovat myšlení, komunikaci, procvičovat pohybovou koordinaci, jemnou a hrubou motoriku, sebeobsluhu a samostatnost, časoprostorovou orientaci.“ (Müller, 2014, s. 675)

Pohybové hry

- Závody se psem: klient a pes závodí každý ve své dráze, pes běží, klient může běžet také, lézt po čtyřech, běžet pozadu, skákat po jedné noze atd.
- Cvičení podle psa: pes předcvičuje a klient případně klienti psa napodobují. Když pes zvedne tlapu, klient zvedne ruku, dále je možné zařadit i obtížnější cviky podle schopností psa i klienta, např. couvání, kývání/vrtění hlavou, válení sudů, plazení a podobně.
- Překážková dráha: klient se psem můžou překážkovou dráhu překonávat společně, kdy klient vede psa na vodítku. Při větším počtu klientů je možné nechat psa odloženého na konci překážkové dráhy a klienti mu mohou nosit pamlsky např. na lžici – pamlsek v průběhu dráhy se snaží nevyspat.
- Živé překážky: klienti si zahrají na překážky. Pes může obíhat stojící klienty, klienti si sednou naproti sobě a dají k sobě nohy či se drží rukami a pes je přeskakuje. Pes podbíhá mezi nohama klientů nebo pod rukami.
- Na schovávanou: děti se schovají po místnosti a postupně volají psa a dávají mu pamlsky. Schovají se jak chtějí nebo na pokyn psovoda. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Hry na rozvoj jemné motoriky

- Tvoření z pamlsků (viz příloha č. 1): klient má za úkol pomocí kleští případně jen rukou vyskládat jméno psa, či pro menší děti například nějaký obrázek. Pes si potom pamlsky sní.
- Bedna s pamlsky: předem si připravíme plastovou skládací bedýnku, kterou protáhneme provázky. Na setkání pak dětem do bedýnky nasypeme pamlsky a ony je pomocí kleští vyndávají a dávají psům.
- Házení pamlsků: pes sedí nebo stojí naproti klientovi a klient se trefuje pamlsky psovi do tlamy. Je možné aktivitu obměnit, kdy se klient trefuje pamlsky do misky, obruče či koše.

Hry na podporu sebevědomí

- Ojídačka: klienti si lehnou, případně sednou na zem a psodod na ně poskládá pamlsky. Pokud se klienti nebojí, můžou zavřít oči. Pes po vyzvání z klientů pamlsky opatrně sní.
- Most: hra určená především pro lehké psy. Klienti si lehnou natěsno vedle sebe na břicho a pes po nich chodí.

Hry na podporu myšlení a paměti

- Třídění pamlsků: klienti dostanou krabičku s pamlsky a třídí je dle pokynů. Můžou je třídít podle velikostí, tvarů, barev. Je možné využít i misky různých barev a do nich rozdělovat pamlsky podle počtu, například do žluté misky tři pamlsky, do zelené dva.
- Muffinovník (viz příloha č. 2): her s formou na muffiny je více variací.
 - o Klient podle návodu vyskládá do formy různě barevné míčky a dává pod ně pamlsky. Pes po vyzvání čumákem strká do míček a vyjídá pamlsky. Vhodné k procvičování barev, čísel, prostorové orientace (například jaký míček je vedle žlutého míčku?)
 - o Pomocí kleští klient dává do formy pamlsky podle pokynů, například dva malé, tři velké, jeden kulatý a podobně.
- Padák: igelit s vystřiženými otvory různých barev. Klienti si stoupnou do kruhu a každý drží okraj padáku. Psodod na padák položí pamlsky a řekne barvu otvoru, do kterého se mají pamlskem trefit. Pod případně vedle padáku čeká pes, který sní spadlé pamlsky. (Stančíková, Šabatová, 2012)
- Kdo je kdo: tato aktivita se hodí především pro psododa, který praktikuje canisterapii s více psy. Klienti mají za úkol zapamatovat si a následně procvičovat, které povely jaký pes umí, jak se kdo jmenuje, jaké vodítko, obojek či hračky jsou koho a podobně. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Hry na podporu časoprostorové orientace

- Vodění psa: klient vodí psa na vodítku. Společně chodí po trase vyznačené například fáborcky či kužely nebo naslouchají pokynům psovoda (za stromem odboč doleva). Dále může být aktivita obměněna tak, že pes vede klienta po trase vyznačené pamlsky. Lze využít i k procvičení jemné motoriky, paměti a myšlení. Před cestou klient vyjmenuje, co vše pes potřebuje na procházku, připne obojek a vodítko, nachystá pamlsky, hračku a podobně.
- Pro procvičení prostorové orientace a správné chápání předložek můžeme využít následující hru. Klient dostává instrukce např. nalákej psa pod židli, posaď psa do středu místnosti, posaď psa mezi stůl a skříň.
- Schovávání pamlsků: klient na pokyny psovoda schovává pamlsky (případně hračky) po místnosti, například pod stůl, na židli, vedle skříně. Pes na pokyn psovoda pamlsky najde a sní. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Řetězové hry

- Běhání s pamlsky: klienti si stoupnou do řady a každý dostane určité množství pamlsků. Pes jde postupně po řadě a pamlsky jí. Když klient předá psovi jeden pamlsěk, běží na druhý konec řady. Aktivita končí, když jsou všechny pamlsky předané. Aktivita je vhodná k rozvíjení pohybových schopností, soustředění, matematických dovedností.
- Kuchyňské náčiní: klienti stojí nebo sedí v řadě. Pes čeká na jednom konci, psovod stojí na druhém a postupně posílá pamlsky. Klienti si pamlsky předávají pomocí kuchyňského nářadí, například naběračky, kleští, lžíce, vařečky. Aktivita slouží k rozvoji jemné motoriky, soustředění, spolupráce.
- Rozcvička s pamlsky: klienti stojí v řadě, buď vedle sebe nebo za sebou. Pes čeká na jednom konci a psovod stojí na druhém. Psovod pošle mističku s pamlskem a vydá pokyn, jakým způsobem se má miska posílat – nad hlavou, levou rukou, pod nohama. Aktivita je vhodná na rozvoj jemné a hrubé motoriky, koordinace, soustředění a spolupráce.
- Přivolávání: klienti sedí nebo stojí v kruhu. Psovod rozdá klientům pamlsky a klienti si psa postupně přivolávají a předávají mu pamlsky. Tato aktivita je

vhodná jako seznamovací a nebo v kolektivu více klientů, kdy se můžou všichni v klidu vystřídat v kontaktu se psem.

- Společné cvičení: klienti sedí nebo stojí v řadě či v kruhu a mají pamlsky. Na pokyn psovoda si můžou se psem postupně vyzkoušet triky, které pes umí. Případně mohou mít různé překážky, jako je obruč či tyč a pes je může postupně přeskakovat. Vhodné je využití v kolektivu více klientů, kdy má každý jasně daný svůj prostor, kdy může se psem cvičit.
- Klienti sedí nebo stojí v řadě či v kruhu. Na pokyn psovoda si pamlsky položí na špičky bot, na kolena, na dlaň a pes postupně všechny obejde a pamlsky sní.

Čuchací hry

- Rolovací hlavolamy: klient na ručník či speciálně upravenou čuchací dečku skládá pamlsky do řady a postupně ručník roluje. Pes si pak čenicem ručník rozbílí a pamlsky sní. Aktivita je vhodná především k rozvoji jemné motoriky a soustředění.
- Čuchací košík: v košíku jsou přidělané různě barevné látky přes sebe. Klient může buď podle sebe či dle pokynů psovoda poschovávat pamlsky, například pod žlutou látku, na modrou, vedle zelené. Pes si na pokyn pamlsky najde a sní. Aktivita je vhodná k procvičování jemné motoriky, barev, matematických schopností, prostorové orientace, soustředění.
- Kostky: můžeme použít větší pěnové kostky nebo menší dřevěné. Klient staví různé stavby z kostek a schovává do nich pamlsky. Pes na pokyn pamlsky najde a sní. Stavby lze stavět jen podle fantazie klienta, podle fotografie, nakresleného návodu či dle pokynů psovoda. Aktivita je vhodná k rozvoji prostorové orientace, jemné motoriky, barev, matematických schopností, soustředění. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Psí batoh, dečka

„Použít se dají různé batohy s kapsami, které se dají koupit, případně ušít.“
(Stančíková, Šabatová, 2012 s. 60)

Tato aktivita je spíše vhodná pro větší a klidnější psy. Často v praxi můžeme vidět batohy po domácku ušité či objednané na zakázku přímo na míru psa. Na batohu jsou přišité různé knoflíky nebo zipy a látky různých barev, takže klienti procvičují myšlení, barvy, jemnou motoriku a hmatové vnímání. Pes může s batohem připevněným na záda buď sedět nebo ležet a děti ho můžou v průběhu odměňovat pamlsky.

Dále je možné také využít koupené obyčejné tašky s kapsami, do kterých je možné dát různé psí i nepší předměty, které klienti mohou poznávat. Buď pomocí hmatu, nebo pomocí popisu dalších klientů, případně k procvičování paměti lze využít zapamatování a schovávání předmětů. U starších dětí lze také do kapsy schovat různé úkoly napsané na papírkách.

„Chceme-li procvičit poznávání materiálů, dáme do batohu drobné předměty ze dřeva, kovu, plastu, papíru, skla atd. Klienti bývají více motivováni k plnění úkolů, při vytahování předmětů jsou totiž v přímém kontaktu se psem, smějí se tomu, co si pes do batůžku „sbalil“.“ (Stančíková, Šabatová, 2012, s. 60)

1.8 Rozdíl mezi vodícím, asistenčním, signálním a canisterapeutickým psem

Vodící pes

Nejčastěji se v současné době setkáváme s pojmem vodící pes. Jedná se o speciálně vycvičeného psa pro osoby se zrakovým postižením, který jim má být pomocníkem při chůzi. Psi jsou učeni značit začátek/konec chodníku, schody, zastavit či případně obejít překážku a mnoho dalších užitečných věcí.

Asistenční pes

Asistenční psi jsou cvičeni především pro lidi se zdravotním či tělesným postižením, ale v současné době například i pro osoby s autismem. Jejich úkoly jsou velice různorodé, odvíjí se hlavně od potřeb klienta. Mezi nejčastější patří podávání a sbírání věcí, pomoc s oblékáním a svlékáním, zavírání a otevírání dveří, šuplíků, zhasínání a rozsvěcení světel, mačkání tlačítka na přechodu, přivolání pomoci a mnoho dalších.

Signální pes

Signální psi jsou speciálně cvičeni například pro osoby s epilepsií, astmatem či se sluchovým postižením. Druh jejich výcviku se také odvíjí od potřeb klienta. Pro osoby se sluchovým postižením jsou cvičeni hlavně pro upozornění majitele, že na ně někdo mluví, zvoní telefon nebo zvonek. U osob se záchvatovým onemocněním jsou psi naučeni rozeznat přicházející záchvat a upozornit na něj.

Vodící, signální i asistenční psi jsou také prostředkem k větší nezávislosti a soběstačnosti majitele. Zároveň mu poskytují neustálou psychickou podporu.

Canisterapeutický pes

Canisterapeutický pes tvoří tým se svým psovodem a možnosti jejich činnosti jsou nepřeberné. To, co se na jednotlivém setkání bude dělat, záleží na povaze a schopnostech psa, psovoda a požadavcích a možnostech klienta. Jedná se o nejrůznější aktivity na rozvoj motoriky, uvolnění spazmů, uklidnění a tak dále. Avšak u všech cílových skupin je společné pozitivní působení přítomnosti psa na člověka.

1.9 Organizace

Helppes

Helppes je nezisková organizace zabývající se výcvikem vodících, asistenčních a canisterapeutických psů, zároveň pořádá zkoušky budoucích canisterapeutických týmů a kurzy výcviku pro veřejnost.

Jako první organizace v České Republice získala akreditaci pro plnohodnotné členství v mezinárodních organizacích sdružujících poskytovatele těchto služeb – Assistance Dog Europe a Assistance Dog International.

Cílem této organizace je integrace osob s postižením do společnosti za pomoci speciálně vycvičených psů. Psi mají pomoci lidem s návratem do aktivního života, získání větší soběstačnosti, nezávislosti, svobody, sebevědomí a bezpečí, zařazení do vzdělávacího či pracovního procesu, zlepšení sebeobsluhy.

Helppes poskytuje kompletní služby počínající zaškolením žadatele o speciálně vycvičeného psa až po předání a secvičení se se psem a následný servis po celý aktivní život služebního psa.

Občanské sdružení Helppes – Centrum výcviku psů pro postižené bylo založeno 19.12.2001 a od září 2003 je v provozu výcvikový areál na Praze 5. (<http://www.helppes.cz/> [online]. 2013)

Pomocné tlapky

Obecně prospěšná společnost Pomocné tlapky se zabývá chovem a výcvikem asistenčních psů pro lidi s tělesným postižením, se zrakovým postižením, pacientům se záchvatovými onemocněními a kombinovaným postižením. Od svého založení v únoru 2001 předala novým majitelům společnost téměř dvě stovky asistenčních psů a dva canisterapeutické psy.

Kromě výcviku vodících a asistenčních psů se společnost věnuje také canisterapii a pořádá canisterapeutické zkoušky.

Další oblast činnosti Pomocných tlapek je osvěta v problematice soužití běžných lidí a lidí s handicapem a o využití asistenčních psů při integraci lidí s postižením do společnosti. (<http://www.pomocnetlapky.cz/cz/> [online]. 2009)

PIAFA Vyškov, z. ú.

Zapsaný ústav PIAFA existuje od roku 1994, kdy se jednalo o nadšenou práci pár dobrovolníků. V současné době nabízí pomoc osobám se zdravotním postižením nebo sociálním znevýhodněním při začleňování do společnosti a zkvalitňování života.

PIAFA nabízí celou řadu aktivit, počínaje sociální rehabilitací a sociálně terapeutickými dílnami, přes canisterapii, fyzioterapii, hyporehabilitace až po vzdělávací a volnočasové akce.

Působnost organizace je celostátní a tvoří ji 20 zaměstnanců, 10 koní a 8 psů. (<http://www.piafa.cz/> [online]. 2015)

Aura Canis

Organizace Aura Canis byla založena v roce 2006 třemi členkami zabývající se canisterapií. Postupně se činnost rozšířila i o felinoterapii.

V současné době je hlavní činností spolku působení zooterapeutických týmů ve školských, sociální a zdravotnických zařízeních a v rodinách s cílem zlepšit kvalitu života. Dále nabízí konzultace při výcviku canisterapeutických týmů a pořádají canisterapeutické a felinoterapeutické zkoušky. Dále také vykonávají expresivní terapie. (<http://www.auracanis.cz/> [online]. 2016)

Sirius Třebíč

Občanské sdružení Sirius Třebíč vzniklo v roce 2005 za účel přispívat za pomoci psů při léčbě dětí i dospělých v různých oblastech. Se psy navštěvují klienty v ústavech, stacionářích, domovech důchodců a dalších a zúčastňují se jak jednorázových akcí, tak pořádají i canisterapeutický tábor a dětský den. Zároveň také pořádají canisterapeutické zkoušky.

Působnost organizace je celostátní se zaměřením na kraje Vysočina, Jihomoravský kraj, Středočeský kraj a Prahu. (<http://www.siriustrebic.cz/Default.aspx> [online]. 2006)

Tam, kde zvířata pomáhají z.s.

Spolek Tam, kde zvířata pomáhají pořádá vzdělávací kurzy, které mají připravit psa i majitele na výkon canisterapie, canisterapeutické zkoušky psa i psůvoda a vyhledáváním vhodných zařízení pro uplatnění svých týmů. Jedním z cílů organizace je rozšířit povědomí o canisterapii mezi veřejnost.

Zaměřují se na poskytování vzdělávání psůvodům z oblasti canisterapie, ale i dalších oborů potřebných k následné činnosti. (<https://www.tkzp.cz/> [online]. 2017)

Nadační fond Mathilda

Nadační fond Mathilda vznikl v roce 2010 na podporu lidí se zrakovým postižením. Byl pojmenován podle své zakladatelky a patronky, hraběnky Mathildy Nostitzové. Paní hraběnka se více než 20 let věnuje nejrůznějším aktivitám a projektům na pomoc lidem se zrakovým postižením. Stala se například patronkou Klubu držitelů vodících psů či převzala záštitu nad sbírkou Bílá pastelka.

Nadační fond se zabývá výchovou a výcvikem vodících psů, kromě toho podporuje projekty, které pomáhají při vzdělávání osob se zrakovým postižením a realizuje různé kulturní aktivity pro seberealizaci mladých nevidomých umělců.

V Nadačním fondu Mathilda pracují hlavně lidé nevidomí nebo s vážnou zrakovou vadou.

Zajímavostí je, že kromě výchovy a výcviku se zabývají i vlastním chovem, kdy se soustředí na zdravá a povahově vyrovnaná štěňata. (<http://www.mathilda.cz/> [online]. 2015)

Canisterapeutická společnost, Česká canisterapeutická asociace

V roce 1996 Zdenka Galajdová založila Canisterapeutickou společnost a prosazovala programy psích návštěv. V současné době jsou programy psích návštěv v České republice nejoblíbenější a nejrozšířenější formou. Pár let po svém založení organizace zanikla.

V roce 2003 byla v České republice založena Canisterapeutická asociace, která zastřešovala canisterapeutická sdružení u nás a jejím cílem bylo uznání canisterapie jako podpůrné léčebné metody. Její členové usilovali o to, aby se vytvořil jednotný a kvalifikovaný zkušební řád pro canisterapeutické psy, který by byl ve všech organizacích srovnatelný. Bohužel organizace svých cílů nedosáhla a následně zanikla. (<http://www.canisterapeuti.cz/index.php/o-canisterapii/23-historie-canisterapie> [online]. 2017)

IAHAIO

Jedná se o mezinárodní organizaci, která vznikla v roce 1990. Sdružuje jednotlivé organizace, které se zabývají výzkumem, vzděláváním a nebo terapií za pomoci zvířat. Tyto aktivity slouží k podpoře vlastnictví zvířat, vazbě mezi lidmi a zvířaty a k chování se ke zvířatům s respektem. Zastřešuje více než 90 národních organizací.

Mezi cíle IAHAIO patří podpora nových výzkumů, vzdělávání a praktických dovedností, poskytování fóra pro sdílení nápadů a informací a budování spolupráce. Každé tři roky pořádá konference ve členských zemích a zveřejňuje nové studie, které dokazují prospěšnost zvířat pro člověka, například pro děti s autismem, s tělesným postižením, pro seniory. (<http://iahaio.org/> [online]. 2017)

„V roce 1990 byla hostitelskou zemí IAHAIO konference Česká republika. Na základě této konference tehdy vznikla tzv. pražská deklarace o terapeutických aktivitách za asistence zvířat. Konference IAHAIO v ČR přinesla obrovský rozmach a oblíbenost zooterapeutických metod.“ (<http://zviratka.doktorka.cz/kamaradstvi-lidi-a-zvirat/> [online]. 2010)

Pet Partners‘ (Delta Society)

Společnost Pet Partners‘ vznikla v roce 1977 v USA pod názvem Delta Society.

„Měla za cíl usměrňovat vznikající aktivity v oblasti terapie za pomoci zvířat. Vytvořila standardy, systém hodnocení programů a akreditace. Svoji činnost postavila na terapeutickém využití psů a koček.“
(<http://www.canisterapeuti.cz/index.php/o-canisterapii/23-historie-canisterapie> [online]. 2017)

Cílem Pet Partners‘ je zlepšovat životní úroveň a pohodu lidí pomocí pouta člověka se zvířetem. Společnost má založenou databázi dobrovolníků, kteří společně se svými zvířaty navštěvují seniory s Alzheimerovou chorobou, klienty s mentálním i tělesným postižením, pacienty v rekonvalescenci a klienty, kterým nezbývá již moc času. (<https://petpartners.org/> [online]. 2017)

1.10 Canisterapeutické zkoušky

V České republice není zákonem dáno, jak by měly canisterapeutické zkoušky vypadat, ani co by daný tým měl splňovat, proto bývají poměrně různorodé. Přesto je však úspěšné složení zkoušek zásadní podmínkou pro provozování canisterapie.

Obecně by canisterapeutický pes neměl být přehnaně bázlivý ani agresivní a měl by jevit spontánní zájem o kontakt s lidmi. Zároveň je kladen důraz na chování psovoda ke psovi.

Většina organizací zkouší poslušnost psa, mezi základní cviky patří odložení, přivolání a chůze u nohy, často se také testuje chůze na vodítku s cizí osobou, vzrušivost a následné uklidnění psa, ponechání psa uvázaného o samotě, aport a další.

Canisterapeutické zkoušky skládá vždy celý tým – pes a psovod a zkouška je nepřenosná na dalšího člověka. Psovod v den konání zkoušek musí dosáhnout věku minimálně 18 let, u některých organizací 15 let. Psi většinou nesmí být mladší 18 měsíců, ale jsou i organizace, kdy je minimální věk psa ovlivněn jeho výškou.

„V den zkoušek musí pes dosáhnout věku nejméně: 12 měsíců - „malý“ (cca do 35 cm), 15 měsíců - „střední“ (cca do 60 cm) a 18 měsíců - „velký“ (cca nad 60 cm). Výška je

uvedena v kohoutku.“ (<http://podane-ruce-canisterapie.webnode.cz/povahove-testy-ct-psa/> [online]. 2012)

Úspěšní absolventi zkoušek obdrží certifikát, který může mít různou platnost. Některé organizace dávají celoživotní certifikáty, jiné například v rozmezí 1 – 3 let podle výkonu a připravenosti canisterapeutického týmu. Po uplynutí doby, na kterou je certifikát vystaven je potřeba zkoušky opakovat.

„Smyslem této zkoušky je zejm. prověření vrozených povahových vlastností psa, pevnosti jeho nervů, ukázněnosti a ovladatelnosti psa, i prověření psovoda pro praktický výkon canisterapie. Pes, který úspěšně absolvuje tuto zkoušku tak prokáže, že má vlohy být nápomocen při terapii, rehabilitaci, výukových programech či rozvíjení jemné i hrubé motoriky.“ (<http://www.helpes.cz/wp-content/uploads/2012/11/Z%C5%98-V%C3%BD%C5%88atek-pro-ZCP.pdf> [online]. 2012)

1.11 Canisterapeutický pes

„Pes je nedílnou součástí zoorehabilitačního týmu. Proto je výběr vhodného jedince pro tuto činnost velmi důležitý. Sebelepší příprava, výchovné a výcvikové metody by nebyly nic platné, pokud nebude vybrán pes, který má odpovídající behaviorální předpoklady.“ (Svobodová a kolektiv, 2011 – s. 28)

Canisterapii může dělat pes mladý i starší, s průkazem původu i kříženec, pokud proto má vlohy. Avšak výběrem vhodného psa si psovod může do budoucna ulehčit práci.

Při výběru štěněte je vhodné sledovat povahu rodičů, především matky, protože štěně v prvních sedmi týdnech od matky kopíruje reakce na určité podněty. Rodiče by měli být vyrovnaní, sebevědomí, stojící o kontakt s lidmi, mazliví a zdraví. Při výběru vhodného štěněte je dobré uvažovat nad štěnětem s průkazem původu.

„Prokázaný původ má význam u štěňat, protože to dává určitou záruku, že z pořízovaného zvířete vyrostе jedinec předpokládaného plemene. Průkaz původu umožňuje zjistit základní informace o zdraví předků a do určité míry i o jejich schopnosti učit se.“ (Svobodová a kolektiv, 2011, s. 29)

Důležité je vybírat i chovatelskou stanici, která štěňata správně socializuje, seznamuje s lidmi a zvyká na nečekané zvuky. Dobrá socializace již u chovatele je základ pro budoucí práci se psem.

Neexistuje žádný specializovaný výcvik pro budoucí canisterapeutické psy. Důležité je, aby pes měl základní poslušnost – uměl sedni, lehni, zůstaň a přivolání. A největší důraz je kladen na správnou socializaci štěněte. Od příjezdu štěněte do nového domova do věku 20 týdnů by štěně mělo zažít a vyzkoušet si vše, s čím se bude v budoucnu potkávat, protože právě v této době štěně nejvíc nasává informace ze svého okolí a není tolik omezováno strachem.

Seznam věcí, které by mělo štěně mezi 11. a 20. týdnem zažít:

- 12 různých povrchů, např. šterk, lino, mříže, koberec
 - hra s 12 různými objekty, např. plastové láhve, pískací hračky, malé a velké míče
 - zkušenost s 12 různými prostředími, např. rušná ulice, hřiště, les
 - setkání a hra s 12 různými lidmi, např. lidé s holí, dlouhým kabátem, kloboukem
 - 12 různých zvuků, např. bouchání dveří, ždímání pračky, křičící děti
 - 12 rychle se pohybujících objektů, např. kolečkové brusle, vysavač, motorka
 - zažít 12 výzev, např. projít se po nestabilním povrchu, projít kolem deštníku, přelézt překážky, prolézt tunelem
 - manipulace s tělem 12 různými způsoby známou osobou, např. kouknout do uší, být držen v náruči, být držen mezi kolena
 - jíst z 12 různých nádob, např. kovová miska, lžička, papírová krabice
 - setkání s 12 psy různých tvarů, např. velký, chlupatý, temperamentní
 - hrát spoustu her se známými lidmi a psy, např. na honěnou, přinášení, přetahování
 - být 12 krát během týdne sám, např. v autě, v přepravce, v pokoji.
- (<http://www.koira.cz/show.php?kat=socializace-stenete> [online]. 2011)

Kromě správné socializace a základní poslušnosti je důležité se štěnětem navázat vztah, brát ho s sebou všude, kde to jde a je to pro něj vhodné, a trávit s ním čas.

1.12 Porovnání canisterapie v České republice, USA a VB

1.12.1 Velká Británie

Ve Velké Británii jsou dvě hlavní organizace, které se zabývají canisterapií a uskutečňují terapeutické aktivity. Jednou z nich je Pets As Therapy pro Anglii a druhá je Therapet ve Skotsku. Obě tyto organizace mají své vlastní zkoušky a hodnocení k ověření vhodnosti psa, případně i jiného zvířete. (<http://www.scas.org.uk/animal-assisted-interventions/therapy-assistance-dogs/> [online]. 2013)

Čtení psovi

Ve Velké Británii je na rozdíl od České republiky, poměrně propracován a rozšířen program čtení psovi.

Výzkumy prokázaly, že děti mohou být nervózní ze čtení ve skupině. Nicméně, pokud se do skupiny přidá pes, často se uvolní, jsou méně napjaté a více sebejistí. Jedním z důvodů je to, že pes je nesoudí. Canisterapeutický pes s sebou přináší pohodlí, povzbuzuje pozitivní sociální interakci, motivuje k mluvení a inspiruje děti k užívání si zábavy.

Učitel by měl vždy zůstat vedoucí osoba na tomto setkání. Vybere studenty, na které by přítomnost psa mohla mít pozitivní vliv. Většinou jsou to ti, kteří trpí nedostatkem sebevědomí nebo mají potíže se čtením a pozorností. Učitel také zajistí vhodné knihy. Je doporučeno, aby žádný student nečetl déle než 15 minut.

Pes je představen jako speciální návštěva, která velice ráda poslouchá čtení příběhů. Studentům by mělo být dovoleno sednout si blízko ke psovi, aby měli šanci navázat vzájemný kontakt. Pes v těchto situacích může být použit v mnoha způsobech, například pokud dítě čte potichu, může být povzbuzeno tím, že ho pes neslyší, ale rád by věděl, o čem pohádka je. (<https://petsastherapy.org/what-we-do/read2dogs/> [online]. 2017)

1.12.2 Canisterapie v USA

Ve Spojených státech Amerických existuje spousta organizací, které se zabývají výchovou, výcvikem a testováním canisterapeutických psů. Mezi tyto organizace patří například Therapy Dogs International, USA Therapy Dogs, Pet Partners, Alliance of Therapy Dogs, Love on a Leash a další.

Jako největší rozdíl vnímám, že většina organizací klade důraz nejen na zkoušku psa, ale i proškolení psovoda. Pořádají kurzy či semináře pro psovody, které je mají připravit na následnou praxi. Semináře se týkají například komunikace s lidmi s postižením, výběru vhodných aktivit, jak se starat o psa a podobně. Zároveň některé organizace, např. Love on a Leash vyžadují i absolvování určitého počtu hodin pod supervizí. Dále se také pořádají pravidelná setkání členů organizace, kde se hodnotí jejich práce a řeší případné problémy.

Na rozdíl od České republiky je v Americe poměrně rozšířený i program psů v nemocnicích. Kdy proškolený tým navštěvuje klienty v nemocnicích, přičemž musí dodržovat určitá pravidla, například je zakázáno olizování klientů z hygienických důvodů.

Stejně jako ve Velké Británii, i v USA funguje společné čtení. Děti se spolu se psovodem a canisterapeutickým psem scházejí společně ve třídách nebo knihovnách, kde si čtou pohádky. Děti jsou takto zábavným způsobem motivovány ke čtení.

Nejčastější věková hranice, kdy pes může složit canisterapeutické zkoušky, je jeden rok, zatímco v České republice se nejčastěji setkáváme s hranicí 18 měsíců, případně rozdělení dle velikosti psa, kdy malá plemena zkoušky mohou skládat též v jednom roce.

2 Canisterapeutické zkoušky u organizace KOIRA klub, z.s.

Od 28.8.2017 do 3.9.2017 se konal Druhý letní inspirativní tábor pro canisterapeutické týmy, který pořádal KOIRA klub, z. s. Součástí tábora byly i canisterapeutické zkoušky dle zkušebního řádu KOIRA klubu, z. s., které se uskutečnily v průběhu celého pobytu.

Filozofie těchto zkoušek a celé organizace je poměrně odlišná od ostatních organizací, které se zabývají canisterapií. Hlavní důraz je zde kladen na psovoda, jeho schopnosti a jeho práci se psem. Samozřejmě se neopomíjí ani poslušnost psa.

„Canisterapeutický tým se stává vzorem pro své klienty, a to zejména ve svém chování ke zvířeti, jež jej doprovází. Klademe proto maximální důraz na vhodné zacházení se zvířetem, které stojí na oboustranné komunikaci a empatii (zvíře má právo odmítnout spolupráci, či vyjádřit obavy a terapeut by měl zvířeti vyhovět; zvíře je o spolupráci žádáno a je za ni odměňováno).

Základem práce canisterapeutického týmu je laskavé a vstřícné chování ke všem zúčastněným. Canisterapeutický tým (člověk i pes) by měl být komunikativní a jeho základními cíli by měla být aktivizace klientů (jejich podpora a rozvoj jejich dovedností a schopností, probuzení zájmu, prožitek úspěchu...) a zlepšení jejich niterních pocitů (uvolnění, sebeuvědomění, radost...). K naplnění těchto základních cílů by se samotný tým měl cítit dobře, aby měl dostatek vnitřní energie, kterou bude předávat dál. Terapeut se sestavením programu canisterapeutické praxe (volbou vhodných aktivit, výběrem či úpravou prostředí, volbou cílových skupin...) snaží vyjít vstříc potřebám a přáním klientů, zvířete i potřebám svým, neboť pocit bezpečí a pohody je základem pro jakékoliv aktivity. Terapeut dbá na dostatek odpočinku zvířete!“ (<http://www.koira-klub.estranky.cz/clanky/zkousky-canisterapeutickych-tymu/a---zkusebni-rad-zkousek-canisterapeutickych-tymu--7.6.2017-.html> [online]. 2018)

Hlavní podmínkou pro účast na canisterapeutických zkouškách je minimální věk psovoda 18 let a minimální věk psa 18 měsíců.

První částí zkoušek je představení týmů, kdy psovod sdělí své jméno, jméno psa a věk a cílovou skupinu, se kterou chce canisterapii vykonávat. Dále popíše silné a slabé stránky svého psa a zhodnotí své dosavadní zkušenosti s canisterapií, případně popíše, proč se canisterapii chce věnovat.

Další částí zkoušek jsou povahové testy týmu. Nejdříve se psovod spolu se psem setká se zkušebním komisařem, kdy psa komisař představí a případně popíše, jak a kde psa hladit, načež komisař naváže kontakt se psem. Volně na tuto disciplínu navazuje předání pamlsku zkušebním komisařem, kde se testuje, jak si pes přebírá pamlsky, aby případné krmení při terapii nebylo nebezpečné. Poslední částí povahových testů je reakce na skupinu lidí. Jedná se o skupinu asi pěti různých lidí, kdy někdo sedí na židli, jeden je o berlích a jeden člověk leží na zemi. Nejdříve jsou lidé v otevřeném půlkruhu a pes k nim postupně přistupuje, zatímco figuranti předvádí přátelský zájem o psa a předávají mu pamlsky. Po seznámení se všemi se figuranti semknou okolo psa a chtějí si ho všichni najednou pohladit, případně předat pamlsky.

Nedílnou součástí zkoušek je i poslušnost. Hodnotí se odvolání, odložení a chůze na vodítku, všechny tři disciplíny se opakují třikrát, od nejlehčí po nejtěžší variantu.

Při odvolání se zkušební komisař nejdříve snaží psa zaujmout pamlsky, které mu ale nedává ochutnat a jakmile začne psovod stojící cca 2 metry od komisaře psa přivolávat, přeruší kontakt se psem. V těžší verzi komisař psovi pamlsky dává ochutnat, ale jakmile psovod psa začne přivolávat, přeruší interakci se psem. Při nejtěžší náročnosti komisař krmí psa pamlsky, ale když psovod začne psa přivolávat, krmit přestane, avšak interakci se psem nepřeruší.

Odložení se testuje ve vzdálenosti 10 metrů psovoda od psa po dobu 15 vteřin. Nejdříve je pes odložený a není ničím rušen. Při těžší úrovni mezi psem a psovodem projde tam a zpět skupinka lidí. Na poslední úrovni je psovod vyzván, aby nakreslil na tabuli rychlý obrázek.

Chůze na vodítku je poslední testovaná disciplína z poslušnosti. Ověřuje se na trati dlouhé 15 – 20 metrů a kromě chůze psa se hodnotí i vztah a zacházení psovoda se psem. V nejlehčí variantě jde tým po trati svým tempem bez rušivých elementů, v druhé obtížnosti se přidají různé překážky (např. kužely, obruče) a v nejtěžší variantě jsou okolo trati umístěny pamlsky.

Nakonec se hodnotí canisterapeutické dovednosti týmu, které jsou rozděleny do tří podkategorií. První je rozhovor na psí téma se skupinou 3 – 6 osob trvající 3 – 5 minut. Má za úkol prověřit, jak je psovod schopný vést rozhovor, při kterém se mají klienti zapojovat a nebýt pouhými pasivními příjemci.

Další je simulace canisterapeutické praxe se skupinou klientů trvající 15 – 20 minut. V případě těchto zkoušek se pět figurantů proměnilo v děti navštěvující mateřskou školu.

Nejdříve se Sheila (pes) se všemi seznámila – děti si sednou do kroužku a dostanou pamlsky. Sheila postupně všechny obejde a děti ji předají pamlsky případně si jí mohou pohladit. Následovalo společné cvičení – Sheila na pokyn provádí různé cviky a děti je po ní opakují, například kývání a vrtění hlavou, zvedání předních tlap (rukou), otáčení dokola, válení sudů. Dále byla pro děti připravená krátká překážková dráha, na jejímž konci seděla Sheila. Úkolem dětí bylo donést na lžici přes překážkovou dráhu pamlsků a předat ho Sheile.

Po akčnějších aktivitách následovaly klidnější. Dětem se rozdala písmena ze Sheilina jména – společně se prošlo, jestli vědí, jak se jakému písmenu říká, a pomocí dřevěných kleští děti skládaly pamlsky ve tvaru daného písmene. Následovalo skládání obrázků psů a na závěr rozloučení se Sheilou, které je stejné jako seznámení na začátku.

Poslední částí zkoušek je simulace individuální canisterapeutické praxe, která trvá okolo 5 minut. V Sheiliném případě se figurant proměnil v dítě v mateřské škole a procvičovali se barvy a jemná motorika. Nejdříve dítě podle fotky naskládalo do formy na muffiny barevné míčky. Následně se zkontrolovalo, zda dítě pozná, jaká barva je která a případně se doplnilo, a pod některé míčky se schovaly Sheile pamlsky. Klient pak Sheilu zavolá a ta si pamlsky ve formě najde. (<http://www.koira-klub.estranky.cz/clanky/zkousky-canisterapeutickych-tymu/a---zkusebni-rad-zkousek-canisterapeutickych-tymu--7.6.2017-.html> [online]. 2018)

3 Praktické využití canisterapie

3.1 Cíle, metody a časový harmonogram šetření

Cíle

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda má canisterapie pozitivní vliv na dítě s poruchami učení. Jaké jsou výsledky canisterapeutického působení a popsat vybraná setkání a aktivity, které se v rámci canisterapie uskutečnily.

Hlavní cíl bakalářské práce je zlepšit vztah k učení, motivovat a rozvíjet dílčí funkce a dovednosti zábavnou formou.

Metoda

Metoda šetření vyplývá z přímé intervence a přípravy canisterapeutických setkání. Použita byla metoda kvalitativního šetření s využitím studia odborné literatury (knihy, časopisy, internetové zdroje, bakalářské a diplomové práce), pozorováním a vlastní prací s klientem.

Časový harmonogram

Výzkum probíhal v časovém harmonogramu od září 2017 do února 2018. Celkem se uskutečnilo 20 setkání, kdy jedno setkání trvalo 40 – 60 minut, v závislosti na vybraných aktivitách a aktuálním psychickém stavu klienta. Canisterapie byla vynechána třikrát z důvodu nemoci klienta, psa či státních svátků.

3.2 Kazuistika

Vybraná cílová skupina

Kazuistika: Tereza, 8 let

Rok narození: 2009

Osobní anamnéza

Tereza nastoupila do běžné základní školy v 6 letech, v současné době navštěvuje 3. třídu běžné základní školy. Tereza je introvertní povahy, v důsledku neúspěchů ve škole neguje různé aktivity a už dopředu předpokládá, že bude neúspěšná. O sociální kontakt stojí, ale zpočátku je stydlivá.

Diagnóza

Specifické poruchy učení – dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie. Při čtení se jí zaměňují podobná písmena b/d, y/u, m/n, slabikuje, případně čte po písmenech. Jednotlivá slova si domýšlí, čte pomalu, neplynule, o čtení nemá zájem, špatně se soustředí. Po opakovaném neúspěchu nechce spolupracovat. Problém jí dělá rozlišování krátkých a dlouhých hlásek, měkkých a tvrdých souhlásek. Při počítání dopočítává na prstech, počítání s přechodem přes desítku je náročné.

Plán intervence

Začátek canisterapie: 9. 9. 2017

Konec canisterapie: 24. 2. 2018

Časové období: 20 setkání

Dlouhodobé cíle canisterapie:

- zlepšení soustředění
- zvýšení sebehodnocení
- rozvoj pozitivního myšlení
- rozvoj verbální a neverbální komunikace
- rozvoj myšlení, fantazie
- rozvoj samostatné práce a myšlení
- rozvoj dílčích funkcí: zrakového, sluchové vnímání
- rozvoj čtení a porozumění textu

Metoda canisterapie: AAE, individuální forma

3.3 Použití psů ve vzdělávacím procesu – metoda AAE

Přítomnost živého zvířete ve třídě je oblíbená u studentů všech věkových kategorií. Podle Endengurga a van Litha zvířata působí jako silná motivace k učení ze dvou důvodů: pokud si dítě to, co se učí, spojí i s nějakou emocí, naučí se toho více a lépe si to zapamatuje; zároveň v kontextu vytvořeného smysluplného vztahu se zvířetem se dítě učí snáz.

Kromě toho, že přítomnost zvířete působí jako silná motivace, má vliv také na udržení pozornost dětí během úkolů. Mimo jiné učitelé zmiňují mezi výhody snadnější upoutání pozornosti a učení lidským hodnotám, rozvoj empatie a navození psychické pohody. Dvě ze čtyř dětí udávají, že je čtení na hlas před spolužáky stresuje, zatímco díky přítomnosti psa se cítí lépe a je prokázáno, že klesá jejich krevní tlak a tep.

Zároveň přítomnost psa měla vliv na snížení rušivého chování a zlepšení prosociálního chování.

Je pravděpodobné, že vytvoření pouta mezi dítětem a psem a následným začleněním psa do aktivit, které se ve třídě provádí, má pozitivní vliv na zvýšení motivace dětí, jejich náladu a úspěšné plnění úkolů. Pes působí jako zdroj motivace, jelikož dítě touží po tom dosáhnout společného cíle, splnění daného úkolu. Zároveň pes odvádí pozornost dítěte pryč od rušivého chování.

Všechny tyto poznatky naznačují, že přítomnost psa v kritických chvílích efektivně snižuje stres a napětí a je velmi pravděpodobné, že děti i mladí dospělí mají prospěch z přítomnosti zvířete při plnění kognitivních úkolů. (Aubrey H. Fine, 2010)

3.4 Vlastní intervence

V průběhu canisterapeutických setkání jsme se zaměřily na rozvoj zrakového a sluchového vnímání, čtení a porozumění textu, paměti, soustředění a matematiky.

Aktivita by se daly rozdělit na ty, kterých se přímo účastnil pes, byl jejich součástí a vykonával nějakou činnost. Poté na aktivity, při kterých byl pes pasivní, odpočíval či chodil kolem a sloužil jako motivace nebo psychická podpora. Aktivita byly zařazeny a podány formou hry, kdy byl dbán důraz na to, aby bavily Terezku i psa (Sheilu).

Při jednotlivých setkáních byly použity materiály z následujících zdrojů, u kterých pes sehrál pouze motivační roli:

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Sluchové vnímání*. Brno: Pedagogicko - psychologická poradna

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Zrakové vnímání*. Praha: DYS-centrum, 2011. ISBN 978-80-905594-2-8.

FELCMANOVÁ, Lenka. *Soubor pracovních listů pro rozvoj zrakového vnímání*.

KREJČOVÁ, Kristýna a Jana PECHANCOVÁ. *KuliFerda a jeho svět: domácí příprava pro šikovné děti*. Praha: Raabe, c2013. KuliFerdovo desatero budoucího školáka. ISBN 978-80-7496-067-3.

ZELINKOVÁ, Olga. *Cvičení pro dyslektiky 1*. Praha: Pražská pedagogicko-psychologická poradna, 1994.

ZELINKOVÁ, Olga. *Cvičení pro dyslektiky 2*. Rozlišování slabik dy-di, ty-ti, ny-ni. Olomouc: Pedagogicko-psychologická poradna Olomouc, 1999.

Za splnění jednotlivých úkolů Tereзка získávala pamlsky, se kterými na konci hodiny cvičila se Sheilou. Případně Sheila nosila úkoly ve speciální tašce na zádech a Tereзка si je následně sama vyndala. Dále bylo také oblíbené zadávání úkolů, kdy Sheila měla podání tlapky vybrat ze dvou nebo tří činností, kterou budeme následně dělat.

Dále uvádím aktivity, při kterých pes byl přímou součástí či se přímo týkaly psí tematiky. Aktivity byly zařazovány vícekrát či různě kombinovány, ale v následujícím přehledu je uvádím vždy jen v den, kdy byly použity poprvé.

Každé setkání se zahájilo společným přivítáním.

První setkání se uskutečnilo 9.9. a bylo zaměřeno na společné seznámení a získání důvěry. Tereзка má ke zvířatům kladný vztah, proto přítomnost psa uvítala s nadšením. Setkání proběhlo v obecné rovině, vysvětlili jsme si, jak se ke psům chovat, co pes potřebuje a povídaly jsme si o různých plemenech. Setkání bylo doplněno aktivitou na rozvoj zrakového vnímání. Tereзка dostala dvě sady obrázků – první sada byly fotografie

psů a na každé fotografii kousek chyběl, např. hlava, srst, ocas, a druhá sada byly chybějící části. Úkolem bylo správně přiřadit jednotlivé obrázky. (viz obrázek č. 3)

Terezka si vyzkoušela různé povely a na závěr hodiny byla zařazena hra „ojídačka.“

Další hodina proběhla 16.9., byla zařazena aktivita na rozvoj zrakového vnímání a jemné motoriky. K této aktivitě byla využita krabička od vajec, ve které byly umístěné různé druhy pamlsků. Úkolem Terezky bylo pomocí dřevěných kleští rozdělit pamlsky podle předlohy. Na závěr se Terezky krabička s pamlsky dala Sheile, která si z ní pamlsky vybrala. (viz obrázek č. 4)

Další aktivitou bylo sluchové pexeso. Do prázdných krabiček od sirek byly umístěny různé sypké materiály, vždy dvě krabičky obsahovaly stejný druh: rýže, sirky, korálky, cukr, čočka. Krabičky byly umístěny na druhý konec místnosti a Terezka vždy vyslala Sheilu, která jí je postupně po jedné nosila. Úkolem Terezky bylo přiřadit krabičky, které vydávaly stejný zvuk, k sobě.

Třetí setkání bylo (23.9.) zahájeno aktivitou na procvičování čtení. Terezky úkolem bylo ze slabik poskládat slova – části těla psa (drápy, čumák, noha, chlupy, ucho, zuby, tlapa, vousy, oko, jazyk, ocas, hlava) a následně ukázat na psovi, kde se nachází. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Druhá aktivita byla na procvičování paměti na způsob Kimovy hry. Při hře byly různé psí potřeby (náhubek, miska, hřeben, obojek, vodítko, postroj, míček, plyšák, psí známka, kleště na drápy) položeny na zem. Terezka měla minutu na to, zapamatovat si, jaké předměty tam jsou. Poté se předměty přikryly dekou a Terezka měla vyjmenovat, které předměty si pamatuje. Aktivita byla v průběhu dalších setkání různě obměňována, byla například použita jen část předmětů či byl přiložen pracovní list, na kterém měla Terezka za úkol vybrat, které předměty si pamatuje, zatímco některé byly trochu pozměněné než ve skutečnosti (například jiná barva vodítka, jiný plyšák a podobně).

Při čtvrtém setkání (30.9.) byla představena aktivita na procvičování zrakového vnímání. Tato byla konkrétně zaměřena na rozvoj zrakové diferenciaci. Tereška měla za úkol vybrat, která ze psích siluet nepatří do řady.

Další činnost se týkala matematiky. K této aktivitě byla použita forma na muffiny, ve které byly umístěny příklady. Terešky prvním úkolem bylo přiřadit na formu správně míčky s výsledky. Dále se pod jednotlivé míčky umísťovaly psí pamlsky dle pokynů. Například vyber ze zelených míček ten, na kterém je větší číslo a pod něj dej pamlsky, dej pamlsky pod všechny sudá čísla, a podobně. Na závěr se forma s pamlsky dala Sheile, která si je našla. (viz obrázek č. 2)

Na pátém setkání (7.10.) se začalo aktivitou, při které lze variabilně procvičovat jak sluchové vnímání, tak matematiku, zrakové vnímání či jemnou motoriku. Na stole bylo umístěno 5 psích misek a Terešky úkolem bylo dát do misky tolik psích pamlsků, kolikrát se zaťuká dřívkem případně kolikrát pípne bzučák. Dále se porovnávalo, v jaké misce je více pamlsků, kolik pamlsků je dohromady ve dvou miskách a podobně. Na závěr si Tereška mohla jednu z misek vybrat a následně si se Sheilou vyzkoušet triky dle jejího výběru. Tuto aktivitu lze různě obměňovat, je možné použít k dávání pamlsků do misek dřevěné kleště. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Další aktivita byla zaměřená na rozvoj sluchového vnímání a čtení. Tereška měla sadu kartiček s obrázky a měla určit, na které písmeno daný obrázek začíná. Na druhé straně místnosti byla umístěn košík s kolíčky. Když Tereška písmeno vybrala, vyslala Sheilu pro kolíček, který následně na dané písmeno připevnila. (viz obrázek č. 5)

Na šestém setkání (21.10.) byla představena aktivita na rozvoj sluchového vnímání, konkrétně na rozlišení figury a pozadí, kterou lze použít na více způsobů. Jedná se o nahrávku zvuků zvířat, přes kterou jsou namluvené názvy zvířat – někdy se jedná o stejné zvíře, které v danou chvíli vydává zvuk, jindy je to název zvířete odlišného. V nejlehčím případě měla Tereška za úkol zopakovat, jaké názvy zvířat se v nahrávce říkají nebo říct, o zvuk jakého zvířete se jedná. V těžší variantě později měla za úkol rozlišit, jestli se název zvířete shoduje se zvukem či ne. Později byla aktivita využita i k rozvoji paměti, kdy si měla Tereška po poslechnutí celé nahrávky vzpomenout, jaká zvířata slyšela.

Další aktivitou byla aktivita na rozvoj zrakového vnímání. Při této činnosti byly použity již dříve představené siluety různých plemen psů. Terezka dostala sadu obrázků, druhá sada obrázků s připevněnou úchytkou byla umístěna na druhý konec místnosti. Terezka vždy vyslala Sheilu, aby přinesla jednu siluetu psa a následně měla vybrat stejnou ze svých obrázků. (viz obrázek č. 6)

Toto setkání byla nově zařazena ještě jedna aktivita – počítání s obrázky. Terezka měla rámeček s příklady, na který přiřazovala kousky obrázku jako puzzle podle výsledků. K této aktivitě byly někdy použity i pracovní listy s doplňujícími otázkami. (viz obrázek č. 7)

Na sedmé setkání (28.10.) byla připravena aktivita na rozvoj prostorového orientace. Terezka dle pokynů a pomocí pamlsků nasměrovala psa na různá místa, například mezi stůl a židli, na židli, pod stůl, vpravo od skříně a další.

Následující aktivita se týkala čtení a porozumění textu. Terezka dostala následující soubor vět o psech a měla určit, zda jsou věty pravdivé či nepravdivé. Za každou pravdivou větu poté dostala psí pamlssek na pozdější cvičení.

„Když má pes radost, vrčí.

Někteří psi pomáhají lidem, třeba těm, kteří nevidí.

Když psovi šlápnu na tlapku, vůbec ho to nebolí.

Štěňata se rodí slepá.

Když na mě pes vrčí, říká mi, že ho mám hned nechat na pokoji.

Pes má dobrý čich.

Venku na ulici můžu hladit každého psa, kterého potkám.

Je v pořádku, když psovi sahám při jídle do misky.“ (Stančíková, Šabatová, 2012)

Třetí aktivita byla zaměřena na rozvoj paměti a koordinace. Nejdříve bylo Terezce předvedeno několik triků v řadě, zpočátku zpravidla tři, a Terezky úkolem bylo si cviky zapamatovat a následně je provést se Sheilou ve stejném pořadí.

Osmé setkání se konalo 4.11. a byly představeny následující aktivity. Na procvičení matematiky počítání s kuličky. Terezka dostala sadu kartiček s příklady, na každé kartičce byly čtyři možné výsledky. Na druhé straně místnosti byl košík s kuličky. Terezka vždy po spočítání příkladu poslala Sheilu pro kuliček, který následně umístila na výsledek. Po otočení kartičky se mohla sama přesvědčit o tom, zda vybrala správný výsledek.

Následující aktivita byla zaměřena na procvičování sluchového vnímání a předčtenářských dovedností. Terezka si vylosovala písmeno, hodila Sheile míč a měla vymyslet nějaké slovo, které na dané písmeno začíná dřív, než Sheila přinesla míč zpět.

Deváté setkání (11.11.) bylo započato podobnou, již dříve představenou aktivitou na rozvoj zrakového vnímání. Terezka dostala dvě sady obrázků s psími siluetami, jednu černé a druhé barevné a měla přiřadit k sobě stejné obrázky. (viz obrázek č. 8)

Další aktivita se týkala sluchového vnímání. Na jedné straně místnosti byl košík s kuličky, na druhé straně byla Terezka se Sheilou. Terezka dostala sadu kartiček s obrázky a měla určit, na které písmeno obrázek končí a ze tří menších obrázků vybrat ten, který končí na písmeno stejné. Když ho vybrala, poslala Sheilu pro kuliček a následně ho umístila na správné místo.

Poslední aktivita s přímou intervencí psa byla zaměřena na matematiku. Jednalo se o počítání s křížovkou, kdy pro každé číslo bylo přiřazeno jedno písmeno a správným vypočítáním příkladů vyšla tajenka – jednotlivé povely, které si pak Terezka se Sheilou mohla vyzkoušet. (viz obrázek č. 9)

Desáté setkání (25.11.) bylo rozděleno na dvě části. První půlka se odehrávala uvnitř a byla soustředěna na již známé aktivity. Jedinou novou představenou byla aktivita na rozvoj čtení a porozumění textu. Terezka si vždy vybrala jednu kartu s popisem věci pro psa a následně po slepu jen za využití hmatu danou věc hledala v pytli plném dalších věcí. (Stančíková, Šabatová, 2012)

Hřeben – Používá se k česání psí srsti.

Miska – Pes do ní dostává granule nebo vodu.

Obojek – Věc, která se dává psovi kolem krku, když jde ven.

Kleště na drápky – Věc, která se používá ke stříhání drápků.

Vodítko – Připíná se psovi na obojek, když jde ven.

Míček – Je to kulaté, psi pro to rádi běhají a nosí zpět paníčkům.

Náhubek – Dává se psovi na cestování autobusem, aby nikoho nekousl.

Druhá polovina hodiny se odehrávala venku a byla zaměřena na aktivitu na procvičení prostorové orientace, koordinace a paměti. Byly použity plastové skokové překážky, tunel a kužely. Tereзка dostala nákres překážek s postupem, která překážka bude první, druhá a třetí. Následně jí bylo se Sheilou předvedeno, jak ji vést a jak jdou překážky za sebou a na závěr Tereзка vedla Sheilu přes překážky sama. Aktivita Terezku velmi bavila, zpravidla se využívala sekvence tří překážek, více již bylo na zapamatování složité. Jako lépe pochopitelné a zapamatovatelné se pro Terezku osvědčilo opakování podle ukázky než dle orientace na plánu.

Jedenáctá hodina (9.12.) byla započata matematickou aktivitou. Do krabice byly umístěny míčky s čísly. Tereзка vždy vyslala Sheilu pro dva míčky a následně sečetla, odečetla či porovnála čísla, která byla na míčkách.

Další aktivita byla obdobná jako aktivita použitá na pátém a devátém setkání. Tentokrát Tereзка dostala kartičky s obrázky a měla určit, na jaké písmeno obrázek začíná, ale i na jaké končí. Následně pak posílala Sheilu pro kolíčky, které připevňovala na správná písmenka.

Poslední aktivita byla skládání z kostek dle předlohy. Tereзка dostala nákres jednoduché stavby z kostek a měla ji podle návodu postavit. Následně umisťovala psí pamlsky dle instrukcí, například mezi modrou a červenou kostku, za zelenou kostku, na žlutou a podobně. Nakonec vyslala Sheilu, ať si jde pamlsky najít.

Dvanácté setkání se uskutečnilo 16.12. Tereзка dostala obrázek se psí tematikou a čtyřmi jednoduchými větami a měla vybrat větu, která je pravdivá. Na tu následně připevnila kolíček, který jí Sheila přinesla.

Při další činnosti dostala Terezka sadu dvou kartiček. Jedna sada obsahovala obrázky psů s příklady a druhá sada obsahovala obrázky psích boudiček s výsledky. Terezky úkolem bylo přiřadit psa ke správné bouďe.

Třinácté setkání (6.1.) se začalo aktivitou se psími siluetami. Tato aktivita je vhodná na rozvoj zrakového vnímání, konkrétně na rozlišování figury a pozadí. Terezka dostala již známé obrázky psích siluet a pracovní listy s jejich různě se překrývajícími obrysy. Jejím úkolem bylo vybrat správné siluety a umístit je na obrysy. (viz obrázek č. 10)

Další aktivita byla využita jako pomoc při učení rozlišování tvrdých a měkkých souhlásek. Terezce byly řečeny zpočátku slabiky, později slova a ona měla určit, zda se jedná o měkkou či tvrdou slabiku. Jako pomoc k tomu sloužil psí měkký plyšový míček a tvrdá dřevěná aportovací činka. Pokud se jednalo o měkkou slabiku, zmáčkla míček, ale měla i hmatovou podporu a následně ho hodila Sheila. Pokud se jednalo o tvrdou slabiku, byl postup totožný, akorát místo míčku byla použita činka.

3.5 Vyhodnocení

Canisterapie měla u Terezky největší vliv především na zvýšení chutě do práce, zlepšení motivace a postupnému úbytku obav z možných chyb.

Při počátečních setkáních díky přítomnosti psa bylo snadnější navázat s Terezkou kontakt, najít společné téma a zbavit ji rychleji obav ze společné komunikace.

Zároveň bylo vidět, že přestože se jedná o výuku, Terezka se na naše setkání vždy těšila a i aktivity, které byly pro ni těžší, ji bavily a dělala je s nadšením.

Jako velký přínos vnímám to, že Terezka viděla, že i někdo jiný může chybovat. Pes je jen zvíře a ne vždy se mu všechny úkoly i přes výcvik povede splnit na 100%, například kolíček, který měla Sheila přinést, ji cestou vypadl z tlamy a nešel sebrat ze země, načež se Terezka zasmála tomu, jak ho Sheila loví a šla jí pomoc.

Zároveň pes působil jako velká motivace ke čtení, které Terezka neměla v oblibě. Díky čtení získávala pamlsky, se kterými potom mohla se Sheilou cvičit, což se postupně ukázalo jako nejsilnější motivace.

ZÁVĚR

Canisterapie začíná být čím dál, tím více známější a postupně se dostává do podvědomí lidí. V současné době je nejčastěji pojem canisterapie spojován s polohováním, které však nemůže dělat spousty psů, kteří jsou jinak na canisterapii vhodní. Zároveň se nejedná o jediný možný způsob, jak zapojit psa do terapeutického procesu.

Cílem bakalářské práce bylo mimo jiné představit i další aktivity za účasti psa, kterými lze rozvíjet jemnou i hrubou motoriku, sociální dovednosti, paměť, sluchové a zrakového vnímání a mnoho dalšího. Konkrétní canisterapeutické setkání se vytváří individuálně dle potřeb klienta, povahy psa a možnostech psovoda.

Na základě osobních zkušeností canisterapie u dětí se specifickými poruchami učení doporučuji, jelikož už pouhá přítomnost psa má pozitivní vliv na atmosféru v místnosti. Co se týká práce s konkrétním dítětem, vhodné zařazení psa do výuky může zlepšit soustředění, motivaci, chuť pracovat a zároveň zábavnou a nenásilnou formou, kdy si dítě často neuvědomuje, že se učí, rozvíjet potřebné schopnosti a dovednosti.

Zároveň mě velmi oslovil program čtení ve školách, díky kterému děti, které mají strach nahlas mluvit či číst před svými spolužáky, jsou díky přítomnosti psa uvolněnější, cítí se lépe a vyjadřování na veřejnosti jim nečiní takové problémy. Pes děti nebude soudit zato, že ještě slabikují, ani se jim nebude spát proto, že se přeřekly. Zároveň děti můžou vidět, že i pes udělá někdy chybu, protože i pes, který je vycvičený na práci canisterapeutického psa může mít špatný den nebo nemusí uposlechnout vždy na první pokus.

POUŽITÉ ZDROJE

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Sluchové vnímání*. Brno: Pedagogicko - psychologická poradna

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Zrakové vnímání*. Praha: DYS-centrum, 2011. ISBN 978-80-905594-2-8.

FELCMANOVÁ, Lenka. *Test zrakového vnímání a Soubor pracovních listů pro rozvoj zrakového vnímání*.

FINE, Aubrey H., ed. *Handbook on animal-assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practice*. San Diego: Academic Press, c2000. ISBN 0-12-256475-8.

GALAJDOVÁ, Lenka. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Praha: Grada, 1999. Strom života. ISBN 80-7169-789-3.

GALAJDOVÁ, Lenka a Zdenka GALAJDOVÁ. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-879-1.

KREJČOVÁ, Kristýna a Jana PECHANCOVÁ. *KuliFerda a jeho svět: domácí příprava pro šikovné děti*. Praha: Raabe, c2013. KuliFerdovo desatero budoucího školáka. ISBN 978-80-7496-067-3.

MÜLLER, Oldřich. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4172-7.

NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-00-01809-8.

STANČÍKOVÁ, Markéta a Jitka ŠABATOVÁ. *Canisterapie v teorii a praxi: sborník her a pomůcek pro praktickou realizaci canisterapie u různých cílových skupin*. Ve Vyškově: Sdružení Piafa, 2012. ISBN 978-80-87731-00-0.

SVOBODOVÁ, Ivona. *Praktické využití psů v zoorehabilitaci: skripta pro studenty*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2011. ISBN 978-80-213-2197-7.

ZELINKOVÁ, Olga. *Cvičení pro dyslektiky 1*. Praha: Pražská pedagogicko-psychologická poradna, 1994.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Animoterapie.cz [online], ©2009. Dostupné z <http://www.animoterapie.cz/>
- Auracanis.cz [online], ©2016. Dostupné z <http://www.auracanis.cz/>
- Canisterapeuti.cz [online], ©2017. Dostupné z <http://www.canisterapeuti.cz/>
- Canisterapie.cz [online], ©2018. Dostupné z <http://www.canisterapie.cz/cz/>
- Canisterapie.org [online], ©2010. Dostupné z <http://www.canisterapie.org/>
- Canisterapie-zlin.cz [online], ©2017. Dostupné z <http://www.canisterapie-zlin.cz/>
- Cantes.cz [online], ©2011 Dostupné z <http://www.cantes.cz/>
- Helppes.cz [online], ©2013. Dostupné z <http://www.helppes.cz/>
- Iahaio.org [online], ©2017. Dostupné z <http://iahaio.org/>
- Koira.cz [online], ©2011. Dostupné z <http://www.koira.cz/show.php?kat=socializace-stenete>
- Koira-klub.estranky.cz [online], ©2018. Dostupné z <http://www.koira-klub.estranky.cz/clanky/zkousky-canisterapeutickych-tymu/a---zkusebni-rad-zkousek-canisterapeutickych-tymu--7.6.2017-.html>
- Logosik.cz [online], ©2018. Dostupné z <http://www.logosik.cz/>
- Mathilda.cz [online], ©2015. Dostupné z <http://www.mathilda.cz/>
- Petsastherapy.org [online], ©2017. Dostupné z <https://petsastherapy.org/what-we-do/read2dogs/>
- Petpartners.org [online], ©2017. Dostupné z <https://petpartners.org/>
- Piafa.cz [online], ©2015. Dostupné z <http://www.piafa.cz/>
- Podane-ruce-canisterapie.webnode.cz [online], ©2012. Dostupné z <http://podane-ruce-canisterapie.webnode.cz/>
- Pomocnetlapky.cz [online], ©2009. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/>
- Psiprozivot.cz [online], ©2010. Dostupné z <http://www.psiprozivot.cz/index.htm>

Scas.org.uk [online], ©2013. Dostupné z <http://www.scas.org.uk/animal-assisted-interventions/therapy-assistance-dogs/>

Siriustrebic.cz [online], ©2006. Dostupné z <http://www.siriustrebic.cz/>

Tkzp.cz [online], ©2017. Dostupné z <https://www.tkzp.cz/>

Zviratka.doktorka.cz [online], ©2010. Dostupné z <http://zviratka.doktorka.cz/kamaradstvi-lidi-a-zvirat>

OSTATNÍ ZDROJE

Podzimní canisterapeutická setkání – Pavla Dorníčová, PhDr. Nina Krásenská, Nadace na ochranu zvířat, Pujmanové 8, Praha 4. 25.10. 2016, 1.11. 2016, 8.11. 2016

Trénink canisterapeutických týmů – Hana Böhmová, Škola psích sportů, Do Čertous 2634/7, Praha 9. 11.2. 2017

Trénink canisterapeutických psů – Hana Böhmová, Choutníkovo Hradiště 12. 20.5. 2017

Druhý letní inspirativní tábor pro canisterapeutické týmy – Hana Böhmová, Horní Brustnice. 28.8. 2017 – 3.9. 2017